

bodnosti, drugačnosti, manjše »pokvarjenosti« itd.), tem bolj bo tudi slovenska poezija vedno bolj svetovna. Predvsem pa naša suverenost zahteva, da na zanimivo Lokarjevo vprašanje o odnosu do slovenske »klasične literature: »Ali ... je ... iz čisto literarnega vidika slaba in ... smo jo psihološko precenjevali?« odgovorimo: »Razen izredno redkih izjem — da«.

Lokar je temu odgovoru blizu, vendar si ga ne upa izreči. Rad bi, da bi bil odgovor tujcev drugačen, in slepi se, da morda bo, če jim bomo razložili naše specifične razmere v zgodovini. S tem pa *objektivno* ustvarja možnost, da bi tudi naši današnji ustvarjalci, pa tudi literarni zgodovinarji, zahtevali v ocenjevanju »tarifo s popustom« pod geslom »ne za ves svet, ampak za naš domač(i) okus«, kot razglašala neka konservativna slovenska reklama, in ki bi si ga lahko domačijsko slovenstvo postavilo za moto. Tega pa si gotovo tudi Lokar ne želi.

Katarina Šalamun-Biedrzycka

Še enkrat kulturna akcija

Tisti, ki smo predložili javnosti v obravnavo sedanjo zasnovo *kulturne akcije* na Slovenskem (in v ta namen — kot osnutek — napisali krajše gradivo z naslovom *Dogovor o kulturni akciji*), upamo (in to upanje se počasi že uresničuje), da javnost in vsi za kulturo zavzeti ne bodo te zamisli zavrnili. Pričakujemo številna dopolnila, kritično presojo in hkrati dejavno navzočnost takó posameznih ustvarjalcev-umetnikov in drugih kulturnih delavcev kot kulturnih ustanov, umetniških združenj, javnih občil, kulturnih skupnosti, družbenih organizacij idr. Vsi ti naj bi skupaj s pobudniki postali gonilna sila akcije in vplivali na slovensko skupnost, da si bo z vso vnemo in ustvarjalno voljo oblikovala svojo kulturno podobo.

S tem, ko sem to zapisal, pa seveda nisem mislil, da ne bi bilo mogoče dvomiti ali celo nezaupljivo gledati na kulturno akcijo (tega pač nikomur ne moreš braniti), do skrajnosti kritično presojeti sleherno besedo in celo namero, predložiti drugačen koncept ipd. Vendar pa je spodbudno in navsezadnje pravično, če je vse to kolikor toliko podprto z dejstvi in če ni zavrnjeno a priori, na podlagi občutkov ali (vprašljivega) prepričanja, da ni mogoče prav ničesar premakniti, spremeniti in izboljšati.

V šesti številki *Sodobnosti* je bila objavljena krajša glosa z naslovom *Kulturna akcija* — napisal jo je *scd* — v kateri je poleg drugega izrečen dokaj jasen dvom o učinkovitosti kulturne akcije. Glosator je dovolj nedvoumno zastavil vprašanje: »*Toda, ali kulturna akcija, takšna, kakršna je zamišljena, lahko spremeni sedanjo situacijo?*« Odgovor se glasi: »*Najbrž ne, kajti premislek nam pove, da sedanji način družbenega življenja slovenskega človeka onemogoča kulturo, to pa seveda pomeni, da se ta človek odloča proti kulturi zato in predvsem zato, ker ga ustroj gospodarske in socialne eksistence sili v to. Kljub številnim političnim deklaracijam o ,kulturnem in duhovno prebujenem človeku' je vendarle očitno, da je sedanji gospodarski sistem naše družbe v načelu protikulturen. Potemtakem je a priori nemožno kakršnokoli kulturno osvobajanje, osveščanje in prebujanje posameznika, dokler se ne spremenijo temelji družbenega načina njegovega bivanja in eksistence.*« Avtorju se ob mnenju o učinkovitosti kulturne akcije in ob pomisleku, ki mu je podlaga odklonilna ocena »sedanjega načina družbenega življenja«, žal, ni zdelo potrebno, da bi zapisal, katere prevla-

dujoče sestavine v sedanji zamisli o kulturni akciji so tiste, ki zaslužijo in navajajo na omenjeno sklepanje. Naj mi bo zato dovoljeno, da to priložnost izkoristim in nanizam nekaj pomembnejših značilnosti kulturne akcije.

Ideja o tem se je rodila iz spoznanja, da razmere v zvezi s kulturo in odnosa do kulture in v kulturi ni mogoče spreminjati brez *hotenja*, ki mora imeti vse značilnosti načrtnega in organiziranega prizadevanja. Z razmerami seveda ne moremo biti zadovoljni, čeprav za to ni potrebno uporabljati apriorističnih, posplošenih, absolutnih in dramtizirajočih ocen, kakršne je zapisal npr. naš glosator. Beseda *hotenje* ni naključna in ne tako malo pomembna, kot se komu zdi. To *hotenje* naj bi dobilo svojo moč v pripravljenosti, zavzetosti in delovanju še prav posebej odgovornih dejavnikov za kulturo našega naroda: od posameznikov — kulturnih delavcev in kulturnih ustanov ter združenj do političnih in drugih organizacij, samoupravnih asociacij in predstavniških teles.

Prave načrtnosti seveda ne more biti brez kritične ocene obstoječega, prav tako brez tega ni mogoče poiskati najustreznejših poti in možnosti, da bi sedanje presegli. Presegati pa seveda ni moč, če smo razdrobljeni, če nismo domenjeni za skupne napore, če vlečemo vsak v svojo smer itd. — zato beseda organiziranost. Potreben je dogovor, ki naj opredeli bistvene poteze celotne akcije, in posamezni odgovori, ki naj za posamezno nalogo opredelijo cilje, nosilce in odgovornost. Zavzemam se, da bi morali biti pri vsem početju v zvezi s kulturno akcijo brezkompromisni, radikalni, revolucionarni, ne apologeti obstoječega, vendar pa pravični do sedanjosti in preteklosti, kar se da objektivni in ne aprioristični, ne enostranski, marveč upoštevajoči različne vidike.

Kulturna akcija noče biti nekaj enkratnega, marveč trajna, stalno navzoča pobuda, splošno ljudsko gibanje, gibanje za nove vrednote in tudi za deklariranim načelom ustrezno vrednotenje kulture kot bistvene sestavine človekovega življenja in narodovega napredka. Ta akcija hoče spodbuditi hitrejše premike na vseh področjih, ki zadevajo kulturno dejavnost — od gmotne podlage in samoupravnih razmerij do organiziranosti v tej dejavnosti, razmerij med kulturno-umetniško ustvarjalnostjo in delovnimi ljudmi itd. Namen in cilji akcije so jasni, jasna so izhodišča, manj pa so za zdaj še domišljena pota.

Če želimo, da bi kulturno gibanje povzročilo bistvene premike v zavesti in kulturni ravni ljudi, vplivalo na boljši odnos do kulture, povzročilo, da bi bile ustvarjene večje možnosti za kulturno-umetniško ustvarjalnost in delovanje posameznih vrst kulturne dejavnosti, da bodo kulturne dobrine dosegljive čim večjemu krogu ljudi, če že ne vsem (množičnost!), da bo v večji meri presežena tako izrazita razdvojenost med ustvarjalnostjo in sprejemanjem kulturnih vrednot itd., potem bo potreben izreden ustvarjalen in ne nazadnje organizacijski napor, da bi to dosegli. Potem seveda to tudi pomeni, da bo treba posegati v nekatere družbenosistemske rešitve in poiskati ustreznejše, da bo treba poseči v celotno zgradbo vzgoje, temeljito razčleniti, kakšne posledice puščajo v kulturi in v miselnosti ljudi ter v njihovem sistemu vrednot blagovno-tržni odnosi, kaj lahko povzročijo ti procesi, če ni usmerjevalne volje in če prevladuje stihijnost, kaj bo treba v tej smeri storiti itd.

Iz vsega doslej povedanega sledi, da si akcije nismo predstavljali pravič poenostavljeno, saj mora akcija posegati v nekatere fundamentalne pro-

cese in odnose, da ne gre za »prosvetljevanje« v preživetem pomenu besede, da gre za gibanje, ki naj pomaga ustvarjalno graditi kulturno politiko in posegati v družbeno odločanje in ki hoče, da bi razmerja med politiko in kulturo temeljila na samoupravni podlagi in bi med njima presegali razdvojenost in premagovali antagonizme itd.

Ker je pač takó, se ni mogoče zadovoljiti s pavšalnim dvomom nad sedanjo zamisljo o kulturni akciji. Avtor glose meni, da akcija takšna, kakršna je zamišljena, najbrž ne more spreminjati sedanje situacije. Ali to pomeni, da celotno početje nima nikakršnega smisla? Moram reči, da sem prepričan o nasprotnem, seveda pa je težko prerokovati stopnjo uspeha, zlasti še, ker ni mogoče vedeti, kakšna bo zavzetost vseh tistih, ki sem jih naštel kot pglavitne nosilce in uresničevalce akcije.

Avtor glose izhaja iz povsem negativne predstave o današnji slovenski kulturni situaciji in iz prepričanja, da gre za docela blokirane možnosti, da bi se ob »*sedanjem načinu družbenega življenja slovenskega človeka*« in ob sedanjem gospodarskem sistemu (!) lahko kulturno razvijali. Sprašuje se, če smo sposobni začeti s tako kulturno akcijo, da bi se »*spremenili temelji družbenega načina njegovega* (tj. človekovega) *bivanja in eksistence*«. Očitno se razlikujemo v oceni situacije in v oceni »splošnega načina življenja in dela sodobnega slovenskega človeka, pa zato sedanja zamisel kulturne akcije gradi na vsem, kar je v družbeni in na sedanji stopnji razvitosti dobro, obe-tajoče za razvoj kulture, medtem ko zavrača tisto, kar je slabo in škodljivo za nadaljnji razvoj. Vprašljivih (škodljivih) vplivov porabništva pri nas, ki ima mnoge negativne značilnosti porabništva v zahodnih kapitalističnih državah, so še predlagatelji sedanje zasnove kulturne akcije dobro zavedali, zato je povsem jasno, da se akcija hoče spopasti tudi s tem problemom, ki precej vpliva na splošen način življenja in spodbuja enosmerno hlastanje (fetišizacija!) zgolj po materialnih dobrinah. V tem se z avtorjem glose ne razhajamo. Prav tako ni razlike v prepričanju o tesni medsebojni odvisnosti kulture in splošnih družbenih procesov. Ob dosedanjem preišljevanju in soočanju z mnenjem in ocenami avtorja glose je seveda treba tudi zelo jasno povedati, da hoče kulturna akcija spodbujati in vplivati na dogajanje v kulturi in na odnos do kulture v okviru ciljev in vizije razvoja naše družbe, družbe, v kateri živimo in jo gradimo. Ti cilji, ki se jim nismo odrekli in se jim skušamo (enkrat bolj, drugič manj uspešno) približati po samoupravni poti, dovolj zgovorno izpričujejo, kakšno mesto mora imeti kultura v človekovem in družbenem življenju.

Ali je mogoče sedanjo zasnovo kulturne akcije radikalizirati v posameznih vprašanjih? Prav gotovo je. Poleg tega je še veliko možnosti za dopolnitev predložene zasnove in bi bilo to tudi več kot zaželeno, medtem ko samo dvom o uspešnosti sedanje zamisli o kulturni akciji brez konstruktivnega kritičnega prispevka, ki naj obogati to pobudo, prav gotovo ne koristi nikomur, zlasti pa ne kulturi.

Gregor Kocijan